

Üniversiteye Giriş Düzenimiz

DOÇ. Dr. ETHEM ÖZGÜVEN
Hacettepe Üniversitesi
Psikolojik Danışma
ve Rehberlik Bölümü
Öğretim Üyesi

(1) GİRİŞ :

Ülkemiz Üniversiteye alacak öğrenci bulamadığı günleri çok geride bırakmış, pek çok öğrencinin yüksek öğrenim yapma isteğiyle üniversite önlerinde biriktiği mutlu günlere ulaşmıştır. Ne varki eğitim ihtiyaçlarımızı hızlı nüfus artışına ve yeni gelişmelere göre anaokulundan üniversiteye kadar, birbirlerine bağlı olarak bir sistemin bütünlüğü içinde planlayamamış olduğumuz için bu mutlu gelişme, birçok sorunları da beraberinde getirmiştir.

1930'larda dünya çapında bir gayret olarak başlayan 1950'lerde büyük bir başarıya ulaşarak devam eden ilköğretim seferberliği hareketini, 1960 larda Ortaöğretim de olan hızlı gelişmeler izlemiştir.

Dünya ülkelerindeki ilk ve ortaöğretimdeki gelişmelere paralel olarak, Türkiyede'de 1950 lardan itibaren ortaöğretimdeki okuyan öğrenci sayısındaki artışlar dikkati çekmeye başlamış, bu eğilim 1960' larda mevcut olanakları aşan bir düzeye ulaşmıştır.

Ortaöğretim Kurumlarında Durum

Ülkemizde hızlı nüfus artışı yanında, ilk öğretim seferberliği sonucu hızlı bir artış gösteren ilkokul mezunlarının ortaöğretim kurumları üzerindeki baskısı, aşağıdan gelen öğrenci akışına uygun olarak gelişimleri planlanmamış olan bu kurumlarda bunalımlara neden olmuş, ortaöğretim talebini karşılamak için gerekli yer, öğretmen, laboratuvar ve araç sorunları köklü önlemlerle çözümlenememiştir.

Üniversiteye öğrenci hazırlayan ortaöğretim kurumları temelli çözümlere ulaşuncaya kadar, kaliteyi feda etmek pahasına geçici tedbirlerle öğrencilerin talebini karşılama yoluna gitmişler; önce sınıfların öğrenci sayılarını arttırmışlar, bu da yetmeyince ikili, üçlü, hatta haftada bir buçuk gün öğrenim demek olan dördütlü öğretim yapma yoluna başvurmuşlardır. Geçici diye başlatılan bu önlemler, beklenen köklü tedbirler alınmadığı için zamanla «normal öğretim» diye bilinen ve tüm hafta ve tam gün yapılan öğrenim sisteminin yerini almıştır.

Bu gün okulların ancak % 34 ü kadar normal öğretim yapmaktadır. Mevcut öğretmen sayıları yetmez hale gelince açığı kapatmak için çeşitli kimselerden yararlanma yoluna gidilmiş; öğretmenlik standartları düşük kimseler çoğalmış, laboratuvarlar özel ders yapılan sınıflara dönüştürülmüştür. Böylece genel eğitim veren, özellikle üniversitelere öğrenci hazırlama görevini yüklenmiş olan liselerin yetiştirdiği öğrenciler arasında bulunması yasalarda öngörülen fırsat eşitliği dengesi temelinden bozulmuştur.

Liselerden Mezun Olanlara Karşılık Üniversite de Yaratılan Kontenjanlar

Liselerden gelen öğrenci akışı karşısında üniversitelerede talebe karşılama yoluna gidilmemiş, üniversiteye girişi engelleyici önlemler alınmış, üniversiteye giriş sınavları getirilmiştir. Lise mezunlarındaki hızlı artışa karşılık, üniversite kontenjanlarında çok az bir artış yaratılabilmemiş. Örneğin lise mezunlarının hızla arttığı 1963 - 1964 yılı ile 1971 - 1972 yılları arasında geçen sürede lise mezunları sayısı % 148 artarken, üniversite kontenjanlarında % 11'lik bir artış görülmüştür. Sayısal olarak ifade edilirse, bu süre içinde öğrenci kontenjanları 12,562 den, 13,958'e yükselmiştir. Bu nedenle lise mezunlarından üniversiteye geçiş oranlarında yıldan yıla hızlı bir düşme görülmüştür. 1965 yılında Üniversiteye Giriş sınavına katılan adayların % 65 i üniversitelere girerken, bu oran 1978 yılında % 12 ye düşmüştür. Diğer bir deyimle, son yılda sınava katılan 357.000 kadar adayın % 88'i üniversiteye girememiştir.

Üniversiteye girmek isteyip giremeyen yetenekli öğrencilerin sayısı yığılmalı olarak yıldan yıla büyük bir hızla artmış, üniversite kapılarında yeni olanaklar yaratılarak kendilerinin de kabul edilmesini bekleyen mutsuz bir grubun türemesine sebep olmuştur. Bu grup, ilk yıllarda, her yılın sonbaharında sosyal ve antisosyal teknikler deneyerek kamu ayında, üniversite çevrelerinde meclis, senato ve millî eğitim bakanlığından yetkili kimseleri acındırarak, zorlayarak üniversiteye girme yolları aramışlar ümitle beklemişlerdir.

Çeşitli yolları denedikten sonra üniversiteye giremeyen bu yetenekli öğrenciler üniversiteye girmenin tek yolunun üniversiteye

giriş puanlarının yükseltmek olduğunu anlamışlar, özel dershanelerin peşine düşmüşlerdir.

Üniversiteye Girişte Özel Dershaneler

Üniversite öğrenci kontenjanları, lise mezunlarındaki artışın çok gerisinde kalınca, pek çok yetenekli öğrenci üniversiteye giremez hale gelince, yarışma tekniklerini iyi bilmek önem kazanmış; böylece örgün eğitim sistemi dışında yeni bir boyut olarak özel dershaneler ortaya çıkmıştır. Devlet liselerinin üniversiteye hazırlama yönünden kalite buhranı içinde olması, ve ülkedeki eğitim olanakları arasında varolan önemli ayrıcalıkların giderilmesi üniversiteye hazırlayıcı nitelikteki dershanelerin sayılarının artmasına neden olmuştur.

Bu gün üniversite giriş sınavlarına katılan adayların % 50 ye yakını özel dershanelerin kurslarına devam etmektedir. (Özgüven, 1977) Türkiye'deki tüm dershanelerin % 36,5'u İstanbul'da, % 18'i Ankara'da ve % 10'u İzmir'de olmak üzere toplam % 64,5'u ülkemizin üç büyük şehrinde bulunmaktadır ve tüm dershanelerin % 96,3'ü Samsun Hatay çizgisinin batısında kalan illerde bulunmaktadır.

Dershanelere devam eden öğrencilerin %80'ini mezun olduğu liselerin bulunduğu yerde, % 20'si ise taşradan gelerek dershanelere devam etmektedirler. Dershanelere devam eden öğrencilerin devam süreleri Ortanca 156 gün olmak üzere, 15 ila 365 gün arasında değişmekte, ve bir öğrenci ortalama olarak 2266 T.L. para ödemektedir. Dershanelerin puanları artırıcı etkileri de olmaktadır. Özel dershanelere üniversite giriş sınavı hazırlığı için aileler milyonlarca lira para ödemektedir.

Eğitimi tamamlayıcı bir kurum olarak dershanelerin daha çok eğitim olanakları geri olan il ve yerleşme merkezlerinde daha çok sayıda olması gerektiği akla gelirse de, aksine dershaneler eğitim olanakları ve sosyo - ekonomik yönden gelişmiş yörelerde bulunmaktadır. Bunun anlamı, eğitim olanakları iyi olan iller çocuklarının eğitimini daha iyi yapmak isterken, geri olan iller mevcutla yetinmek zorunda kalmakta, bunun bir sonucu olarak bölgeler arasında zaten mevcut olan eğitimi kalite farkı daha çok artmakta fırsat eşitliği dengesi daha çok bozulmaktadır.

Yasalara Göre Yüksek Öğrenime Giriş

Konuya yasal yönden bakılınca Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliği «İnsan haklarına dayalı, milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti» olarak belirtilen Anayasa'da meslek seçme, seçilen mesleğe uygun bir öğrenim görme ve mevcut imkanlardan yarar-

lanma gibi hususlar devletin temel niteliğine uygun düşecek şekilde eşit haklar ilkesine göre düzenlenmiştir.

Anayasa'nın 21. maddesinde «bilim ve sanatın öğrenilmesi, öğretilmesi ve yayılması, araştırma yapılması herkese verilmiş bir hak olarak ifade edilmekte, eğitim ve öğretimin devletin kontrolü altında, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına ve devletçe öngörülen seviyeye uygun olarak yapılabileceğini»; 50. maddesinde ise «halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama devletin başta gelen ödevlerinden» olduğu ifade edilmektedir.

Devletin görevi olan eğitim ve öğretimin de içinde bulunduğu, sosyal hedeflerin gerçekleştirilmesinin ancak ekonomik gelişme ve mali kaynakların yeterliliği ölçüsünde (Madde 53) ve bir kalkınma planına göre (Madde 129) yapılacağı belirtilmek suretiyle devlete düşen sosyal ve kültürel görevler sınıflanmış ve şartlara bağlanmıştır.

Anayasa'nın Milli Eğitimle ilgili hakları ve görevleri belirten yukarıdaki maddelerinin ışığındaki yüksek öğrenime giriş sorunu düşünüldüğü zaman bireylere tanınan öğrenme - öğretme ve meslek seçme hak ve hürriyetini devlet, imkanların yeterliliği ölçüsünde ve bazı önceliklere göre planlayarak yerine getirecek demektir. Şimdiki durumda kaynaklar yeterli olmadığı için, devlet başta gelen görevler arasında saydığı vatandaşların eğitim ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Burada bir sorun ortaya çıkmaktadır. Devletin imkanları halen sınırlı olduğuna ve bu nedenle yüksek öğrenimin dileyen herkese açık olamayacağına ve devletin olanakları ölçüsünde bazı bireylere açık olacağına göre, Anayasa'nın eşitlik ilkesinin uygulaması nasıl yapılacak, mevcut olanaklardan kimler yararlanacaktır? Bu sorunun karşılığını, Anayasa'nın 129. maddesine göre yasal bir kuruluş olan Devlet Planlama Teşkilatının hazırladığı İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında verilmektedir. (2) Planda eğitim - öğretimde kimlere öncelik verileceği şöyle ifade edilmektedir : Ekonomik gelişmenin gerektirdiği insan gücünü yetiştirmek, amacıyla yaratılan eğitim olanaklarından bireylerin yararlanma istekleri kaynakların sınırlılığı nedeniyle yetenekleri oranında karşılanabilecek ve temel eğitim üstündeki orta ve yüksek öğrenim hizmetleri fırsat eşitliği ilkesine göre yapılacak seçmelerden geçenlere verilecektir.

Fırsat Eşitliğine Göre Seçme Nasıl Olur?

Aynı kalkınma planında fırsat eşitliğine göre seçim esasları hakkında da şu bilgiler verilmektedir. «Fırsat eşitliği niteliğine göre

yapılacak seçmeleri sadece seçme veya yarışma sınavları olarak kabul etmek mümkün değildir. Ortaöğretimi tamamlayan, fakat ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim olanakları çok farklı olan bu öğrencilerin yeteneklerini bir sınavla ölçmek ve teşhis etmenin mümkün olmadığı bir gerçektir. Böyle bir seçme daha çok şartları elverişli olanlar lehine cereyan eden ve dolayısı ile fırsat eşitliği ve sosyal adalet ilkelerini zedeleyen bir davranış olur. Demokratik bir yönetimin bulunduğu bir ülkede böyle bir uygulamanın yeri olmamak lazım gelir.

Seçme sınavlarının fırsat eşitliği ilkesine göre yapılabilmesi, sınavların, öğrencileri başarısızlıklarına göre eleyen ve okul dışı bırakan araçlar olarak değil, fakat onları ilgi, istek ve yeteneklerine göre yetiştirmelerine, gelişmelerine, onları toplumda mutlu kılacak bir iş hayatına hazırlamaya katkısı olacak rehberlik ve yöneltme hizmetleri için bir araç olarak anlamayı gerektirir.

(2) İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968 - 72, T.C. Başbakanlık DPT Ankara, 1967, S.163

Üniversiteye Girişte Fırsat Eşitliği Sağlanıyor mu?

Yapılan Araştırmalardan elde edilen sonuçlar, ülkemizin az gelişmiş bölge ve yerleşme çevrelerinde oturan ve doğal olarak bu bölgelerin liselerinde okumakta olan öğrencilerin eğitim olanaklarının yetersizliği, çevrenin, kültürel ve sosyo-ekonomik gelişme düzeyinin gerilliliği nedeniyle avantaajsız olmalarının sonucu olarak üniversite giriş sınavlarında, gelişmiş olan bölgeler ve şehirlerde oturan adaylara göre üniversite, akademi ve yüksek okullara girme olasılıklarının çok düşük olduğunu göstermektedir.

Üniversiteye giriş oranları yönünden bölgeler, ve yerleşme merkezleri arasındaki bu dengesizlik üniversiteye girecek seçkin öğrencilerin gelişmiş bölgelerde bulunduğu gibi bir sonucu da beraberinde getirmektedir. Kalıtsal temelleri itibarıyla, zihinsel güç ve beceriler yönünden bireylerin bölgeler ve yerleşme merkezleri arasında farklı oranlarla dağıldığı düşünülemez. Üniversite giriş sınavlarında uygulanan testlerden alınan puanlar bireylerin gizil güçleriyle, öğrenimleri sırasında kazandıkları bilgi ve becerilerin bilesik, bir ölçüsü olduğu düşünülürse, adaylar arasında gözlenen başarı farklarının fırsat eşitliğindeki dengesizlikten doğan çevre etkilerinden ileri geldiği söylenebilir.

Ülkemizde genel çevre olanakları ve eğitimin kalitesi yönünden liseler arasında büyük

farklar bulunduğu halde, yürürlükte olan Üniversiteye giriş sınavı sistemi, merkezi bir sistem oluşunun tabiatı gereği olarak bu farkları dikkate almamakta, her şeyin yolunda gittiğini varsayarak sınavlara katılan adayları zihinsel ölçülere göre sıraya koymaktadır. Bir yarışma niteliği taşıyan giriş sınavlarında özgeçmişleri yönünden yarışmaların denkliği ilkesini dikkate almamakta, mahalli koşullara karşı duyarsız kalmaktadır.

Üniversiteye Giriş Sınavları Mahalli Koşulları Dikkate Alacak Şekilde Değiştirilmelidir.

Birleşik ve çok yönlü faktörlerin sonucu olarak ülkemizdeki şehirler, kırsal alan ve bölgeler arasında, eğitim olanakları ve sosyo-ekonomik yönden olan dengesizliğin, devletimizin sınırlı olanakları ile kısa sürede giderilmeyeceği düşünülürse, mevcut üniversiteye giriş sınavlarını sosyal-adalet ve eşitlik ilkelerini dikkate alacak, mahalli koşullara, adayları eğitsel özgeçmişlerine duyarlı bir seçme-sistemine dönüştürülmesine şiddetle ihtiyaç vardır.

Böyle bir öneriye karşı, üniversite giriş sınavlarının amacının sınava girenler arasında başarılı olanları seçmek olduğu, sınav katılanlara fırsat eşitliği sağlamanın ise devletin görevi bulunduğu, bunun seçme sınavı ile ilişkisi bulunmadığı ve birbirlerinden tamamen ayrı şeyler olduğu iddia edilebilir. Böyle bir iddia, seçme sınavının temel ilkeleri yönünden doğrudur. Ancak, devlet ülkenin içinde bulunduğu olanakları ve tüm vatandaşları bütünü ile birlikte düşünmek zorundadır. Bu nedenle, üniversiteye giriş sınavları ülkenin içinde bulunduğu olanaklardan soyutlanamaz, ayrı düşünülemez. Devlet, fırsat eşitliği sağlanamamış olmasından dolayı, bazı kişi ve grupların sürekli olarak bundan zarar görmesine göz yumamaz. Bu, devletin temel ilkelerine aykırı düşer. Bu nedenle, üniversiteye giriş devletin bütünlüğü kavramına uygun düşecek şekilde, eşitlik ilkesine göre, tüm vatandaşlarının yüksek öğrenim kurumlarından yararlanmasına olanak sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.

KAYNAKLAR

1 — Çavdar T., Tünay D. ve Yurtseven T. «Yüksek Öğrenime Başvuran Öğrenciler 1974-75», Devlet Planlama Teşkilatı, Sosyal Planlama Dairesi, 1976

2 — Ekşi Aysel, «Öğrencilerin Sınavlara Hazırlanmaları», İstanbul Üniversitesi Bülteni, Mart 1977, Sayı: 4

3 — Özel Öğretim Kurumları Kanunu, No: 625, 18/6/1965 12 026 Sayılı Resmî Gazete